

Bruno Volpi Lisjak

Prispevek Ribiškega Muzeja Tržaškega Primorja

KONTOVELSKO RIBIŠTVO

Slovenci, ki so se priselili na obalo Jadranskega morja približno v začetku prejšnjega tisočletja in si zgradili svoje stalne domove na kraškem robu, so postopoma postali ribiči.

Kontovelci, ki so si podobno kot Križani in Nabrežinci postavili vas na visokem, so se morali spuščati do morja po strmih stezah, ki so postale prave ribiške poti. Z razliko od drugih vasi je bil Kontovel privilegiran, ker je imel dva pristana in torej dve taki poti, eno v Grljanski zaliv, drugo na barkovljansko stran v Čedad.

Grljan leta 1911; ribič s čolnom pobira pred pomolom ribe iz spiralno zakoličene mreže "souter"

Kot vsi slovenski ribiči so se tudi oni od začetka pa do 19. stol. posluževali čup za ribarjenje z mrežami na odprtem morju. Za bralce, ki morda še ne vedo, kaj je čupa, je treba povedati, da je to monoksilno primitivno plovilo, izstesano iz enega samega hloda, po staroslovanskem načinu, kot so to delali na rekah in velikih jezerih Zakarpatja vse do Baltiškega morja. Zanimivo je, da potrjujejo zadnje raziskave na tem področju, ki jih opravlja Ribiški muzej Tržaškega Primorja, zvezo primorskih čup z ruskimi, saj so v guberniji Vologde taka plovila imenovali točno kot mi *čupa* ali *čupus*.

Na žalost večina današnjih Kontovelcev ne ve, da so njihovi predniki pluli na čupah, ki so si jih sami tesali doma na dvoriščih. O tem obstaja mnogo dokazov: najlepši je upodobljen na veliki oljnati sliki, ki prikazuje odplutje nadvojvode Maksimiljana leta 1846 iz Miramara v Mehiko in kontovelske ribiče, ki ga pozdravljajo iz čupe. Čupa je omenjena tudi v igri "Neurje" Alojza Cijaka s Kontovela. Kontovelci so z volovsko vprego svoje doma dokončane čupe peljali do plaže v Grljan in jih tam porinili v morje. Držali pa so jih tudi na obrežju pri Čedazu. Tistim, ki še niso videli čupe v naravni velikosti, priporočamo, da si ogledajo novo izstesani primerek v jadralnem klubu Čupa v Sesljskem zalivu.

Slovenci so bili prisiljeni uporabljati taka primitivna plovila, ker do 19. stol. ni bilo na slovenski obali med Trstom in Devinom varnih pristanov, kjer bi lahko privezovali svoje barke, kot se je to dogajalo v drugih mestih Jadrana. Prisiljeni so bili jih vleči vsak dan visoko na suho, tako da se je dno stalno trlo ob grušč in izrabljalo. Navadne lahke barke ne bi tega zdržale. Zadnja čupa je bila v Nabrežini še za časa druge svetovne vojne. Sedaj se nahaja v Etnografskem muzeju v Ljubljani kot dragocen primerek v mednarodnem merilu, ker se zdi nepojmljivo, da je bilo tako primitivno plovilo tako dolgo v rabi v centru Evrope, kjer je bilo ladjedelništvo na najvišji stopnji razvoja.

Kontovelci so ribarili vse do konca 18. stol. z majhnimi mrežami za svoje in vaške potrebe. Ukvarjali so se tudi s tunolovom, takrat za tržaške plemiške družine. Treba je vedeti, da v srednjem veku morje ni bilo svobodno za vsakogar. Samo cerkvene oblasti, mestna gosposka in fevdalci so bili lastniki morja. Ribič je moral plačevati dajatve kot kmet ali delati kot najemnik. Šele po francoski revoluciji, konkretno z dekretom iz leta 1808, imenovanim Dandolo, je morje postalo svobodno za vsakogar. Avstrija je to uzakonila šele leta 1835 in določila, da pripada eno morsko milijo širok obalni pas izključno domačinom dotične občine.

Preporod slovenskega ribištva se ja začel po letu 1850, ko je bila ustanovljena v Trstu Pomorska vlada, ki je imela poleg drugih kompetenc tudi nalogo, da podpre razvoj ribištva. Oblasti so se namreč zavedale, po zgledu Anglije, Nizozemske, Nemčije in drugih severnih držav, da je ribolov panoga velike socialno-gospodarske važnosti. Zaradi tega so začeli razvijati širokopotezni plan, ki je predvideval povečanje celotnega ulova rib in v zvezi s tem tudi izgradnjo ribiških pristanov na vsej obali Jadranskega morja od Gradeža do Albanije. V ta obsežni načrt je prišla v

17770
Št. 20/12

1912.

C. k. Pomorska vlada

v Ljubljani.

32470 II

Na našo prvo prošnjo vloženo koncem leta 1911,
v molbo da bi kontovelskim ribičem bilo
dovoljeno ribarenje kaparoclov v Gredskih
vodah, je bila ista odurnjena.
Vodborovi peji 22. t. m. se je sklenilo uvesti
to enkrat, in sicer prositi se dovoljenje
ribarenja v ožji meji: od galometa do
primice in sicer v globini samo od 5
5 do 8 m in to samo za dva meseca -
december in januar.
Pogovarajo upa, da se ne bodo gradežki
ribiči upirali ribarenju ker ga oni
sami ne vrše.

Ribiška družba v So. Trzinu

RIBIŠKA DRUŽBA jam. dne 30. junija 1912

reg. 284, op. 182
sv. KRIZ. TRST

Stoka
pospr.

11
11

23/7

Prošnja iz leta 1912, naj se kontovelskim ribičem dovoli nabirati kaparocle ob ustju Soče

R. CAPITANERIA DI PORTO

TRIESTE

1921 APR 19 121 4603055

All' Insulto R. Governo marittimo

in

Trieste

Istanza

Sotosciutti: preghiamo di esercitare la
pesca con retti e amo entro un -
miglio marittimo in Valle di Sistiana
pertinente Comune di Marhinje.

- a.) Perché la è tanta costa del mare
libera che se pol dire, non è neanche
un pescatore con suo piccolo numero
dei attrezzi.
- b.) Si come da noi in Contovello se troviamo
troppo fissi, non sora altro e non
podemo vivere, perché la nostra costa
del mare è così disturbata che viene
giornalmente vagoni di scovasse della
citta in mare e pesce no si ferma
e neanche non viene.

E preghiamo R. Governo Marittimo per
fare una dimanda al Comune di
Marhinje se ne podaria un permesso
di pescare in Sistiana entro miglio
marittimo

Starc Josip h. 29.

Regent Martin h. 36

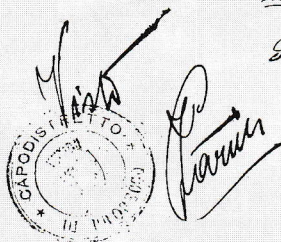
Starc Tomaž h. 180

Puntar Peter h. 59

Gulic Anton.

Contovello 19 aprile 1921

IVb

Prošnja iz leta 1921 za dovoljenje ribolova v Sosljanu, ki je spadal pod upravo mavhinske občine.

Zanimiv je italijanski jezik in trditev, da pod Kontovelim ni rib, ker je polno smeti iz mesta.

Podpisani so Starc Josip, h. št. 29, Regent Martin, h. št. 36, Starc Tomaž, h. št. 180,

Puntar Peter, h. št. 59 in Gulič Anton. Potrdil je "capodistretto" s Proseka

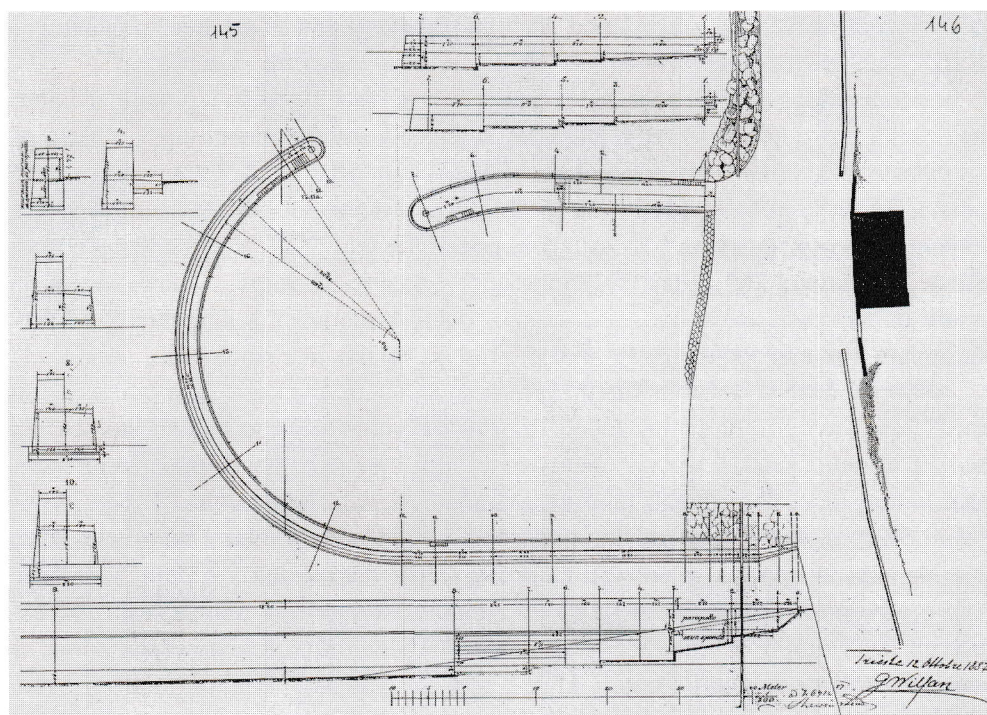
poštev tudi slovenska obala med Trstom in Devinom z gradnjo pristanov v Barkovljah leta 1873 in v Križu leta 1874.

Slika našega obrežja se je začela naglo spreminjati. Čupe so izginjale, nekateri Kontovelci so si kupili že večje ladje, ki so jih privezovali v Barkovljah. Kmalu pa so nastale težave, ker je barkovljanska flota tako narasla, da za Kontovelce ni bilo mesta. Tu pa je treba poudariti, da so Kontovelci delali še v drugi panogi morske dejavnosti, kot je potrjeno v katastrskem operatu iz leta 1827. V njem je navedeno, da šteje Kontovel 263 žensk in 285 moških; v vasi je 31 volov, 38 krav, 6 mul, 6 oslov in 187 ovc; moški pa se ukvarjajo, poleg kmetijstva, s kamnarstvom, prevažanjem klesanega kamenja po morju, prodajo balasta in z ribolovom.

Zaradi hitrega večanja števila plovil so bili Kontovelci v škripcih, saj niso imeli kam s svojimi barkami. Začeli so prositi Pomorsko vlado in Tržaško občino, naj jim zgradijo pristan, toda iz občinskega sveta, kjer so že imeli italijanski iredentisti veliko moč, so prihajali nam nenaklonjeni signali. Kontovelski župan je objasn timeribičem, da bo treba prošnjo podkrepiti z določenim konkretnim prispevkom. Ker denarja ni bilo, so se odločili za prostovoljno delo v obliki *rabote*. Rabota je bila v urbarjih zapisana tlačanska obveza, na osnovi katere so morali vaščani brezplačno izvrševati določena dela za gospoda fevdalca. Etimologija besede izhaja iz staroslovanščine *rabotatj* – delati, ki je v rabi še v današnji ruščini, *rabota* = delo. Zanimivo je, da se je v nemških in italijanskih listinah uporabljala ista neprevedena beseda, *rabota* ali *rabotta*. V srednjem veku so bile predvidene rabote za sečnjo gozdov, oskrbovanje gosposke s senom, popravljanje njihovih stavb, vzdrževanje cest in mostov, prevažanje nekaterih tovorov idr. Bile so določene za vsako družinsko gospodarstvo za določeno število delovnih dni ali vprega z vozom. Na Tržaškem se je to odvijalo malo drugače, posebno po letu 1778, po uvedbi policijskega reda. Župani so bili odgovorni, da se je rabota izvrševala po predpisih. Vaščani so morali skrbeti za ceste, prispevati h gradnji cerkva, vaških vodnjakov in drugih objektov javne uporabe.

V našem primeru, ker je bil pristan upoštevan kot objekt vaške javne uporabe, so se župan in vaščani odločili pomagati Pomorski vladi z dodatno raboto z namenom, da bi spodbudili iniciativo. Problem je nastal, ko so se tisti, ki niso bili ribiči, temu odpovedali. Po dolgi razpravi je bilo določeno, da bodo sodelovali samo tisti, ki bodo koristniki, torej lastniki bark. Tu pa se je spet zataknilo, ker se bolj revnim ribičem z majhno ščifo ni zdelo pravilno, da prispevajo v isti meri kot tisti, ki imajo velik bragoc, ki zaseda v pristanu večjo morskopovršino. Končno so se dogovorili, da bodo lastniki z večjimi barkami dali sedem dni rabote, drugi z manjšimi pa pet.

Kontovelci se danes lahko ponašajo, da imajo edini primer pomorske rabote in zato lahko rečejo, da je pristan v Čedazu njihov, ker so ga gradili njihovi predniki, ki so tukaj navedeni in so se podpisali v dokumentu z dne 22. marca 1879.

Načrt pristana v Čedadu, zgrajenega l. 1885

Ribiči z večjo barko, po 7 dni rabote:

Andrej Puntar	hišna št.	130	Josip Štoka	"	175
Andrej Gerlanc	"	113	Anton Starc	"	29
Anton Štoka	"	109	Ivan Starc	"	25
Martin Štoka	"	83	Anton Štoka	"	142
Jakob Starc	"	112	Franc Gulič	"	144
Jakob Prašelj	"	84	Josip Starc	"	58
Simon Prašelj	"	61	Matej Štoka	"	161
Matija Štoka	"	62	Andrej Daneu	"	63

(Op. Andrej Puntar je imel 2 barki, dal je 10 dni rabote).

Ribiči z manjšo barko, po 5 dni rabote:

Anton Puntar	hišna št.	133	Jeronim Regent	"	132
Štefan Puntar	"	133	Anton Prašelj	"	123
Blaž Puntar	"	129	Martin Prašelj	"	125
Lovre Puntar	"	111	Anton Prašelj	"	124
Martin Puntar	"	156	Blaž Gerlanc	"	114

Josip Gerlanc	”	116	Matej Cijak	”	94
Mihael Gerlanc	”	115	Peter Prašelj	”	73
Matija Regent	”	85	Josip Prašelj	”	122
Ivan Regent	”	36	Josip Regent	”	45
Jernej Štoka	”	62	Ivan Suban	Čedaz	

Pomorska vlada je vzela v poštev želje in potrebe kontovelskih ribičev in vprašala za prispevek Tržaško občino, kot je bilo normalno v praksi. Občina je dolgo zavlačevala in šele 12. februarja 1884 je končno sporočila, da ne namerava prispevati za gradnjo pristana. Ta poteza je bila v skladu s takratno občinsko upravo, ki je bila v rokah skrajnih italijanskih iredentistov, ki so skušali na vse načine zavirati ekonomski vzpon Slovencev ter jih izpodriniti iz obalnega pasu Tržaškega zaliva. V Barkovljah so zahtevali zaprtje slovenskega šķvera in prepovedali ribičem celo sušenje mrež okoli novega pristana, na veliko zgražanje Pomorske vlade. To je spadalo v sklop dolgoročne strategije italijanizacije našega ozemlja in slovensko-hrvaške Istre vred. Vodilno vlogo je pri tem imela framasonska loža “Grande Oriente” s podružnico “Alpi Giulie” v Trstu. Glavni protagonisti so bili framasoni in bogati Judje kot Venezian, Caprin, Doria, Geiringer, Mayer (ustanovitelj časopisa *Il Piccolo*) in drugi. Celozaskrbljena K.u.K. Polizei Direktion iz Trsta je poročala na Dunaj, da občinski svetovalci lahko vplivajo na katerokoli potezo in imajo popolnoma v rokah javno mnenje.

Vsekakor sta Pomorska vlada in njena komisija za ribolov sklenili, da je treba Kontovelcem dati pristan. Komisija je skupaj z domačimi ribiči preučila situacijo in ugotovila, da je najbolj primerna lokacija Grljan, toda obenem najdražja. Zato so se odločili za rekonstrukcijo starega privatnega pristana vile Conti v Čedazu, ki so ga nekateri Kontovelci že uporabljali. Priporočili so tudi, da je treba varčevati, uporabiti kar se da starega kamenja, ne ozirati se na estetiko, temveč na funkcionalnost.

Javni natečaj za dela je bil objavljen 28. maja 1884, delo je dobil Andrej Martelanc iz Barkovelj s popustom na osnovno ceno, ki je znašala 18.595,32 forintov. Dela so takoj stekla in decembra leta 1885 je bil izročen kontovelskim ribičem krasen polkrogli pristan, ki še danes služi kot privez številnim plovilom, na žalost ne domačim.

Pripomniti je treba, da so se nekateri ribiči, posebno tisti iz Dlanje vasi (knjiž. Dolenje vasi), še naprej posluževali Grljanskega zaliva, kjer je obstajal pomol kopališča. Tam so imeli ob službenem vhodu v Miramarski grad tudi svoja skladišča za mreže.

Novi pristan je takoj pripomogel k povečanju in modernizaciji kontovelske flote ter ribiške opreme. Kmalu je postal celo pretesen za vsa plovila. Statistični podatki za leto 1911 so naslednji:

skupno število plovil	48	vrednost, izražena v forintih	40.390
registrske tone vseh plovil	96	število zaposlenih ribičev	100

Za zgodovino vasi je pomembno zabeležiti tudi imena lastnikov plovil, ki so bili registrirani na Luški kapitaniji od leta 1885 dalje, ko so stopili v veljavo novi predpisi in obvezni certifikat, ki ga je morala imeti vsaka ribiška barka.

Ribiči, lastniki plovil od leta 1886 do leta 1900:

Ivan Puntar	pok.	Andreja	Josip Gerlanc	pok.	Ivana
Lovre Puntar	pok.	Jakoba	Josip Štoka	pok.	Simona
Andrej Starc		Ivana	Simon Štoka	pok.	Andreja
Anton Puntar		Štefana	Josip Prašelj	pok.	Petra
Matej Štoka	pok.	Andreja	Lovre Daneu	pok.	Luke
Štefan Puntar		Štefana	Anton Štoka	pok.	Simona
Simon Prašelj	pok.	Martina	Franc Gulič	pok.	Franca
Ivan Regent	pok.	Matije	Ivan Štoka	pok.	Ivana
Martin Štoka	pok.	Andreja	Matija Daneu	pok.	Martina
Mihael Štoka	pok.	Antona	Matija Prašelj	pok.	Martina
Simon Štoka	pok.	Antona	Starc Matija	pok.	Josipa
Matija Starc		Jakoba	Anton Štoka		
Jernej Štoka	pok.	Antona	Anton Starc	pok.	Franca
Matija Puntar	pok.	Jakoba	Andrej Starc	pok.	Ivana
Anton Štoka		Josipa	Martin Puntar	pok.	Matije
Jakob Daneu	pok.	Luke	Franc Gerlanc	pok.	Andreja
Franc Gulič	pok.	Franca	Andrej Starc	pok.	Ivana
Anton Gerlanc	pok.	Franca	Guštin Alojz	pok.	Franca
Matija Prašelj	pok.	Martina	Anton Štoka	pok.	Simona
Josip Štoka	pok.	Simona	Jakob Cijak	pok.	Matije
Anton Prašelj	pok.	Jerneja	Anton Gerlanc	pok.	Josipa
Josip Regent	pok.	Gasparja	Peter Puntar	pok.	Andreja
Simon Prašelj	pok.	Ivana	Mihael Štoka		Matije
Mihael Gerlanc	pok.	Josipa	Andrej Daneu	pok.	Luke
Jernej Štoka		Mateja			

Ribiči, lastniki plovil od leta 1900 do leta 1923. Številke označujejo hišno številko:

Gerlanc Matej	pok.	Blaža	Anton Puntar	pok.	Štefana	199
Ivan Starc	pok.	Ivana	Štefan Puntar	pok.	Štefana	133
Ivan Štoka	pok.	Petra	Josip Štoka	pok.	Martije	97
Ivan Prašelj	pok.	Petra	Josip Pertot		Ivana	
Andrej Regent	pok.	Ivana	Josip Košuta	pok.	Ivana	19
Josip Štoka	pok.	Andreja	Tomaž Prašelj		Ivana	124
Matija Prašelj	pok.	Jakoba	Simon Štoka	pok.	Simona	58

Josip Starc	pok. Antona	29	Matija Puntar	pok. Josipa	
Andrej Prašelj	pok. Antona		Ivan Regent	Ivana	
Josip Prašelj	pok. Antona		Tomaž Starc	pok. Antona	29
Matej Puntar	pok. Štefana		Ivan Štoka	pok. Matije	
Jakob Štoka	pok. Simona		Karel Štoka	Ivana	
Josip Starc	Antona		Josip Starc	pok. Matije	19
Rudolf Daneu	pok. Jakoba	170	Ivan Prašelj	pok. Antona	124
Karel Regent	Ivana	38	Jernej Štoka	pok. Matije	
Franc Gerlanc	pok. Andreja	113	Mihael Štoka	pok. Matije	211
Ivan Puntar	pok. Andreja	130	Kristjan Starc	pok. Mihaela	
Josip Prašelj	pok. Petra		Matija Gerlanc	pok. Blaža	114
Josip Starc	pok. Matije	112	Jernej Štoka	pok. Antona	3
Tomaž Starc	pok. Antona	180	? Cijak	pok. Jakoba	
Blaž Regent	pok. Tomaža		Ivan Regent	pok. Jeronima	132
Josip Puntar	pok. Josipa	189	Mihael Štoka	pok. Mateja	10
Josip Starc	pok. Matije		Blaž Regent	pok. Tomaža	16
Ivan Štoka	pok. Josipa		Ivan Prašelj	pok. Antona	124
Matija Daneu	pok. Martina		Gašper Gerlanc	pok. Ivana	116
Matija Prašelj	pok. Martina		Franc Gerlanc	pok. Andreja	113
Matija Starc	pok. Josipa	184	Ivan Puntar	pok. Josipa	189
Andrej Puntar	pok. Blaža		Karel Gerlanc	Matije	1
Jakob Puntar	pok. Martina	156	Josip Puntar	Simona	171
Josip Puntar	pok. Lovrenca	131	Josip Daneu	pok. Jakoba	6
Ivan Regent	pok. Martin	172	Martin Štoka	pok. Josipa	52
Jakob Štoka			Josip Štoka	pok. Andreja	5
Matej Štoka	pok. Josipa		Karel Regent	pok. Ivana	38
Jakob Puntar	pok. Matije		Ivan Puntar	pok. Andreja	130
Peter Švab			Martin Gerlanc	pok. Blaža	114
Karlo Daneu	pok. Petra	40	Ivan Škerl	Mihaela	
Peter Puntar	pok. Andreja	59		cesta za K.	758
Anton Puntar	pok. Petra		Peter Puntar	pok. Andreja	
Gašper Puntar	pok. Andreja	59	Josip Štoka	pok. Josipa	246
Mihael Štoka	pok. Mihaela	215	Anton Gulič	pok. Franca	154
Andrej Regent	Ivana	166	Jernej Štoka		3
Ivan Štoka	Matije		Tomaž Prašelj	pok. Andreja	75
Andrej Prašelj	pok. Franca		Matija Regent	pok. Andreja	
Ivan Puntar	pok. Andreja		Andrej Daneu	pok. Jakoba	155
Peter Daneu	pok. Mihaela	40	Jakob Štoka	Martina	206
Anton Daneu			Jakob Puntar	Martina	156
Ivan Daneu	pok. Petra		Josip Puntar	Lovreta	131
Karel Daneu	pok. Petra		Martin Regent	pok. Martina	

Ribiči, lastniki plovil s Proseka:

Andrej Štoka	pok. Antona	Vladimir Martelanc	Alojza 224
Matej Štoka	pok. Antona	Franc Bizin	Štefana 126
Jernej Puntar		Ivan Mislej	Alojza 19
Angel Nabergoj	pok. Alojza 24		

Pripomba: *Za Pomorsko vlado sta bila Prosek in Kontovel ena enota; število ribičev se ne ujema s številom plovil, ker je včasih barka imela po dva lastnika, velik bragoc tudi po štiri.*

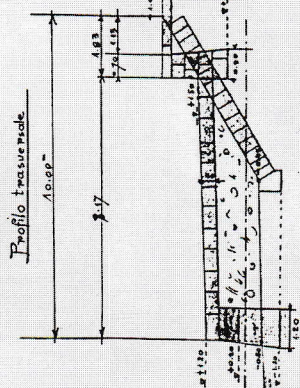
Kot je tukaj dokazano, čeprav Kontovelci to zanikajo, so se tudi nekateri Prosečani ukvarjali z ribištvom in si celo sami gradili barke. Dokument Tržaškega magistrata iz leta 1835, ki beleži vasi, v katerih živijo slovenski ribiči, navaja: Škedenj, Sv. Marijo Magdaleno Zgornjo in Spodnjo, Čarbolo Zgornjo in Spodnjo, Barkovlje, Greto, Kontovel, Križ in tudi Prosek. To ni nič čudnega, saj je bilo tudi na Devinskem več ribičev v oddaljenih vaseh od morja, kot so Vižovlje in Mavhinje.

Skozi stoletja so se kontovelski ribiči bavili z lovom na tune (narečno: lou n' tuana). V srednjem veku so lovili za tržaške plemiške ali bogate družine; kot Nabrežinci so to delali s tratami devinskega princa. Kot je bilo že rečeno, je bil tudi tunolov fevdalni privilegij; devinski gosposki ga je dal sam cesar Leopold leta 1669. Po francoski revoluciji so se naši ribiči začeli upirati Tržačanom in so zahtevali pravico do samostojnega lova. Ko so videli, da gre po legalni poti na dolgo, je leta 1803 pet Kontovelcev, vojakov teritorialne obrambe, zasedlo lovišča, ki so bila na njihovih katastrskih parcelah ob obali. To je povzročilo nasprotovanje lastnikov privilegijev gospodov Combi, de Conte in Fecondo in ovadbo proti Kontovelcem. Začela se je dolga pravda, ki se je vlekla skozi vse tri francoske zasedbe in se končala šele leta 1815, ko se je Avstrija spet vrnila v Trst. Vsekakor so naši ribiči v tem obdobju vseskozi lovili tune na svojo roko.

Zanimivo je, da so se tudi nekateri Prosečani z veliko vnemo zanimali za tunolov. Vedeti je treba, da je bil v primerjavi z drugimi vrstami ribolova le-ta zelo dobičkonosen. Dovolj je bilo imeti začetni kapital za nabavo trate in ladje tonere (narečno: *tunara*) in zaslužek je bil zagotovljen. Iz dokumentov tržaškega Magistrata izhaja, da so bili leta 1835 bratje Josip, Anton in Matija Dolenc s Proseka že lastniki lovišč pod Križem in sicer na Rendeli, Šovniku, Čavšah in celo ob kontovelsko-proseški komunalni meji pri Lahovcu. Prav na to lovišče se je kasneje skliceval tudi Dragotin Starec, da bi ga dobil, ker je tudi on živel na Proseku.

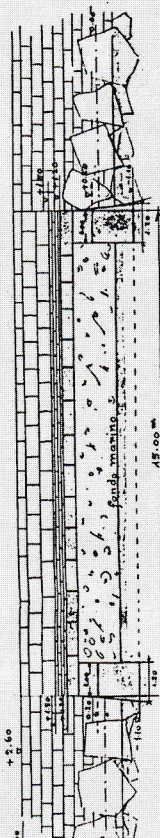
Kontovelski tunolov se je v glavnem razvijal na barkovljanskem obrežju na lovišču "Vejal", kjer so današnja javna kopališča *topolini*, in na lovišču "Na ščuku" pri restoranu *Marinella*.

Formazione di tre terrazze ad uso dei pescatori di tonno alla sponda murata della strada di Miramar nel tratto tra lo squeretto di Barcola ed il porto di Cedaštomarsa.

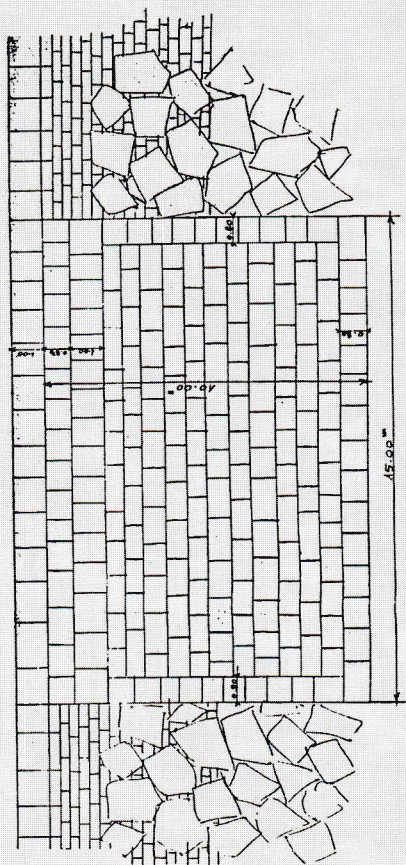

Scala 1:100

Profilo longitudinale

Pianta

Le tre terrazze che nel 1912 sostituirono le calette naturali sul sito denominato "Veja" tra Barcola e Cedaš, dove poi furono realizzati i bagni "Topolini".

Ko je bila razširjena pot do Miramara, je bilo oškodovano lovišče tuanou "Veja". Pomorska vlada je poskrbela, da so leta 1912 zgradili tri ploščadi za vleko trate. Za časa Italije so na le-teh zgradili kopališča "topolino"

Na tem mestu je treba omeniti Dragotina Starca, ki je razvijal svojo dejavnost na Proseku, a tudi na Kontovelu in v Barkovljah, kjer je kasneje stanoval. Zaslužen je zaradi ustanavljanja in vodenja kulturnih, športnih in ekonomskih organizacij, aktivno pa se je ukvarjal tudi z tunologom. V arhivih obstaja več listin in pisem na to tematiko. Iz njih izvemo, da je bil lastnik ladje *tunare* in več trat za tune. Eno je imel v solastništvu z bratoma Karlom in Andrejem Danevom pok. Matije, Čemparjevimi.

[illegible]

196

Obilen ulov tunou kontovelskih ribičev v Čedazu l. 1948

Sčasoma je tunolov na barkovljanskem obrežju prenehal zaradi večjega števila plavalcev, veslačev in motornih čolnov, ki so motili migracijo rib. Tun je namreč zelo plašljiv, ob najmanjšem šumu ali zapreki jata zavije na široko in zbeži.

Kontovelski ribiči so se bavili tudi z vsemi drugimi vrstami ribolova. Lovili so kalamare in sipe s t. im. poštami; sardele z navadnimi mrežami, velikimi malajdami in kasneje tudi s šakalevami; pasere in liste s pasaljerami (narečno: *pašerela*), skuše s šperuni, rombe s škadnari. Tisti, ki so imeli večje bragoce, so uporabljali z ugodnim vetrom tartane, ki so jih vlekli postrani s pomočjo dveh jader. Uporabljali so gripe, ki so strgali po dnu iz zasidrane barke, na kateri je bilo ročno vitlo. Ciplje (narečno: *čjouli*) so lovili s souterji - fiksnimi mrežami, zakoličenimi v morsko dno, ki so se razprostirale do 50 m daleč od obale. Garuže-morske polže so pobirali, posebno v Grljanu, s pomočjo posebne priprave, podobne velikim kleščam, obdane z mrežo, ki so jo spuščali z barke na morsko dno. Zadnja ribiška družina, ki se je s tem bavila še v povojnem obdobju, je bila Puntarjeva (Klinjevi) z Dlanje vasi.

Z razliko od drugih ribičev so se Kontovelci edini ukvarjali s pobiranjem kaparoclov, ker je bilo dno na njihovi obali peščeno. Nabirali so jih s posebnimi grabljami, ki so jih vlekli po morskem dnu, največ pozimi in ob božičnih praznikih, ko je bilo povpraševanje veliko in se je dalo zaslužiti lepe vsote zaradi visoke cene. Ko jih je zmanjkalo na barkovljanskem obrežju, so se podajali na peščene obale

Gospodni

c. hr. namestniku obecnemu Svobodu

Prstu.

Podpisani obračam se to vas s ponižno prosi, da jim prejete prepričate knjižice, ki se godijo podpisanim in njegovim ribičem na ribolovu v barkovljanskem obrežju. Le naš 100 let se nahajati na obrežju od Bar Rovelj do Miramare dve strani lonov. To ribo se mora tedne in tedne čakati brezuspešno, nakrat pa pride dan, ko se ribo prikaže in če je obrežje mirno, t. j. če ni od drugih ladij in kopačih se ljudi vznemirjeno pride blizu kraja, tako, da jo je moči vjeti.

K zadnjem času se pa vedno več opazja, da po istem delu monja, ki je nalašč za to pripravljen (za ribolov namreč) - vozijo veslari bratahkih športnih društev, kakor "flansa" in druga, ter s tem splavajo ribe, ki urno zberejo žim opazijo, da ni obrežje mirno. Ravnotako nam delajo knjižice ljudje, ki se prihajajo kopati in plavajo nad 100 m od obali in nam na ta način hudi škodujejo.

Talel gorinavedenega prosim iskreno, da vam karjete da veslari vozijo naj eno morajo miljo od obrežja ter za branite kopanje na prostem in to naj za isti čas, ko so ribiči na čakalnici ob obali.

Če nadi, da ponižni moji prošnji gotovo, in v najkrajšem času odzovete se vam že v naprej zahvaljuj, ter ostajam

s spoštovanjem

Dragotin

Droset, 5. septembra 1911

Dragotin Starec

Pismo iz leta 1911 v lepi slovenščini, v katerem se Dragotin Starec pritožuje, da v Barkovljah kopalci in veslari plašijo tune (ugotovljeno je bilo, da je to pismo napisala njegova žena, ki je bila učiteljica)

Villa Gsottobile
Regin. Boypitinerisc di porto
Trieste.

Il sottoscritto si
permette di porgere preghiera
a S. V. per ottenere la conces-
sione d'impiantare un sol-
terello come al solito presso
la punta di "Banofole",
dal 1. Febbraio a tutto
Maggio 1926.

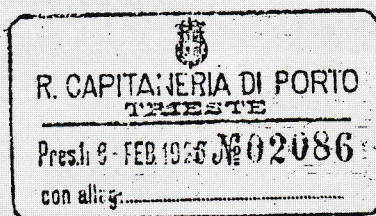
San
Vito

6/2

Pingraviano
Con ossequio:

Andrea Daneu in Matije.
Kontovelci št. 83

a Katri Lovich

VIII
9

[Handwritten signature]

VIII
9

Kontovelci so postavljali souterje za lov cipljev vzdolž cele barkovljanske obale.
V italijanščini so bili imenovani saltarelli. Bili so zakoličeni v morsko dno v 50 m
dolgi spirali. Prošnja Andreja Daneva pok. Matije, hišna št. 83, iz leta 1926

P R O Š N J A

ribiške zadruge v Sv. Križu

za dovoljenje

Podpisana ribiška zadruga prosi,
naj se ji dovoli loviti sardone ob obrež-
ju od javnega kopališča v Barkovljah do Be-
vina z malajdami in sicer tako, da se jih
postavi zaprte proti sredini.

Prisiljeni smo prositi, da se
nam dovoli ta način ribarjenja, ker nam
je sicer lov na sardone skoraj popolnoma
onemogočen.

Prosimo tudi, da se nam dovoli pri tem
načinu ribjega lova posluževati se jednega kamna
v svrhu da se spravi ribe v mrežo. Izjavljamo pa,
da ne bomo na ta način lovili, kadar je lov na tonine.
Tudi bi pustili na miru tisti prostor pri javnem kopa-
lišču v Barkovljah do proste luke, kjer ima ribič
Guštin svojo trččo za sardone.

Za ribiško zadrugo v Sv. Križu:

Jakob Holka
Andrey Doneri

Capitanato di porto e R.

di TRIESTE

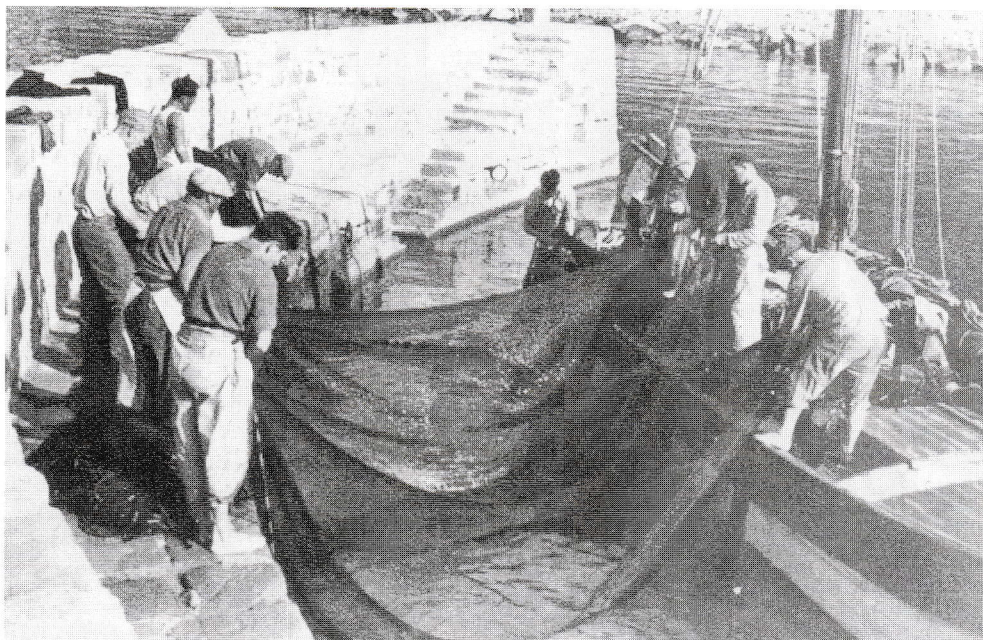
12.6.16 15797

*Prošnja ribiške zadruge, v kateri so bili včlanjeni tudi kontovelski ribiči, naj jim Pomorska vlada
dovoli leta 1916 loviti sardone z malajdo in strašilom, kar je bilo prepovedano*

ustja Soče. Bili so tudi zelo spretni za lov jastogov, ki jih je bilo mnogo okoli Miramarskega grada. Za to vrsto lova so uporabljali vrše, ki so jih sami pletli. Najbolj znan v tej obrti je bil Josip Štoka - Vrhovc. Edina še obstoječa primerka je podaril Ribiškem muzeju Tržaškega Primorja njegov sin Ljubo Štoka.

Za časa Italije, ko je postajal položaj naših ribičev vse bolj problematičen zaradi ukinitve Ribiške zadruge v Križu in plačevanja raznih prej neobstojećih dajatev kot npr. za površino morja pri souterjih, so si Kontovelci skušali pomagati na razne načine. Nekateri, čeprav neradi, so se podali na lov sardel za dolgo časa daleč od svojih domov in jih prodajali tovarnam za predelavo rib. Ostajali so izmenično po 15 dni na morju v bragocih, kjer so prenočevali in si kuhali na posebnem protipožarnem ognjišču, obdanem s peskom. Ulovljene sardele so vsak dan oddajali t. im. "portolati", velikemu bragocu na motorni pogon, ki jih je prevažal v tovarno v Izolo. Nazaj grede jim je portolata prinašala naročeno hrano, kruh, vodo in cigarete.

Nekateri so si izmislili dobičkonosni sistem lova in prodaje sardonov v Trstu. Lovili so z malo malajdo z vabo takoj za tržaškim valobranom. S tem so si skrajšali pot in prodajali so jih neposredno odjemalcem po višji ceni izven ribarnice, čeprav je bilo to prepovedano. Mnoge gostilne so namreč kupovale sardone za kosila in

Bragoc Svoboda v Čedazu po vojni (1946?); po obilnem ulovu sardel ribiči čistijo mrežo malajdo. Na krovu: Vanja Daneu Farm`nou, Pepi Štoka Papješ (kapobarka), Angel Daneu K`ndletou, Berto Starc u`d Fuksa. Na pomolu: spredaj Karlo Daneu Farm`nou, Tičko Puntar Klinjou, Willi - nemški ujetnik, Pepi Štoka Kauka, nepoznan Tržačan

18061
COMPARTIMENTO MARITTIMO

di Trieste

Circondario Marittimo di Trieste

R. DELEGAZIONE DI SPIAGGIA

di Sigmars

Indirizzo telegrafico DELENARE

Prot. N. 30 Allegati

Risp. a nota N. del

Argomento Cattura di pesceane - Rapporto.

Sigmars, 27.8.1930

All'On. R. Capitaneria

Comando

Gen. Mare

Comandante

Vice Com.

Com. di

Distribuzione

I. V. A.

I. V. A.

I. V. A.

I. V. A.

I. V. A.

I. V. A.

I. V. A.

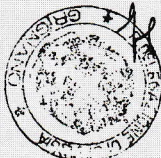
ZOBAN - VALDANO 7-31 5000

29 VII 39 XVII

P. N. N.° 18061

Per notifica di codesta On. R. Capitaneria di Pri., si comunica che il pescatore Reggente Martinio fu Martinio, iscritto nel Registro delle galee di Mare di 1ª Categoria al N. 286 del Circoscriz. Martinio di Trieste, mentre faceva ad 1 miglio dalla costa di Unimay, Vesp. le ore 5 di questa mattina ha catturato un pesceane del peso di Kg. 20.

Questo pesce è stato dato al pescatore portato in pescheria a Trieste.

VIII
9Delegato di Spiaggia
Mammella

Regent Martin pok. Martina je leta 1930 ulovil morskoga psa, ki je tehtal 20 kg.
Dobil je 50 lir nagrade

N. 3027

Allegati:

21992

1935

IL PRIMO AIUTANTE DI CAMPO
DI S. A. R.
IL DUCA D' AOSTA

Castello di Miramare 26 novembre 1935.XIV

Al signor
Colonn. comm. Bartolomeo Ascoli
Comandante la R.Capitaneria di Porto

T R I E S T E

Trasmetto alla S.V. una domanda inviata dal sig. Giuseppe PERTOT-tramite la Federazione Provinciale Fascista degli Artigiani- intesa ad ottenere il permesso di collocare le reti nello specchio d'acqua prospiciente al Castello di Miramare.-

Sua Altezza Reale il Duca d'Aosta molto volentieri aderisce alla richiesta, e prega la S.V., nulla ostando, di voler rilasciare al Pertot il relativo permesso, avvisandolo di informare di volta in volta del collocamento delle reti la stazione RR.CC. di Miramare.

Con ringraziamenti e cordiali saluti

VIII

9

IL PRIMO AIUTANTE DI CAMPO
(Colonnello Velpini)

Bartolomeo Ascoli

R. CAPITANERIA DI PORTO
TRIESTE

Pres. li 28/11/1935 21992

con alleg.: 2.

VIII

9

Pismo, izdano leta 1935 s strani uprave Miramarskega gradu, potrjuje, da je "Sua Altezza reale il Duca d'Aosta" dovolil domačinu Josipu Pertotu loviti ribe v svojih vodah

večerje svoji stalnih gostov, v jutranjih urah pa so pripravljali zajtrke za delavce. Zaradi tega so se s čolni preselili v tržaško luko ob železniški postaji sv. Andreja in tam prenočevali. Žene, ki so prihajale v Trst prodajat zelenjavo ali cvetlice, so jim večkrat prinašale zajtrk in kosilo. Nekega jutra se je zgodilo, da je žena prinesla možu, za katerega je zelo skrbela, kavo zelo zgodaj. Našla pa ga je v družbi vesele punce, ki na žalost ni imela drugega ležišča. Od takrat so imeli ti ribiči doma resne probleme, če so hoteli ostati v mestu z barkami.

Večkrat, če je le bilo mogoče, so nekateri skušali uloviti tudi kakšnega delfina ali morskega psa, ker so takrat dobili od Luške kapitanije nagrado v znesku 50 lir.

Ribištvo se je na Kontovelu kar dobro obdržalo do druge svetovne vojne ne glede na to, da so italijanske oblasti in fašistične organizacije izvajale hude pritiske, da bi Slovencem preprečile vsakršno pomorsko dejavnost. Slovensko ribištvo na celotni obali je namreč ščitil še stari avstrijski zakon, ki je dopuščal pravico ribarjenja ob obalnem pasu do širine ene morske milje le stalnim prebivalcem dotične krajevnne skupnosti. Italijanskim oblastem ga ni uspelo ukiniti zaradi močnega pritiska istrskih ribičev, ki niso dovoljevali priselitve in ribarjenja italijanskim ribičem iz južne Italije. Ta zakon je ostal v veljavi pri nas do leta 1954, torej do ponovne italijanske administracije.

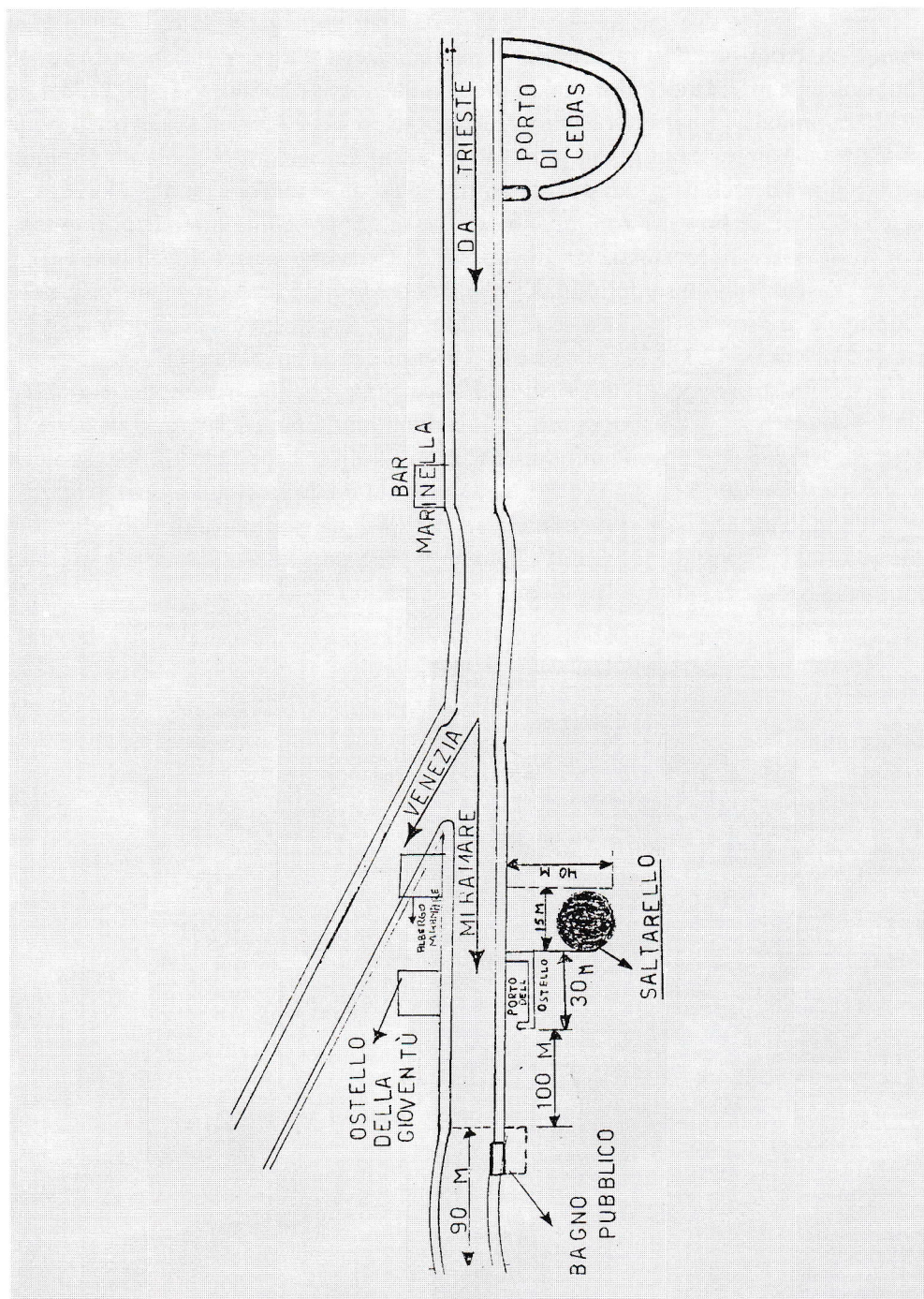
Kontovelsko ribištvo je začelo postopno propadati tudi zaradi spremenjenih socialno-ekonomskih pogojev in tehnološkega napredka v sistemih in sredstvih ribarjenja, ki so zahtevali velike investicije za ladjevje in hladilne naprave. K temu je pripomogla naselitev v naše kraje istrskih ribičev, ki so bili deležni raznih državnih podpor.

Ker je tu govor o koncu avtohtonega tisočletnega slovenskega ribištva, ki se je pustil globoke sledi v življenju, kulturi, navadah, govorici in celo v kulinarčni tradiciji Kontovela, verjetno ne bo odveč omeniti tudi zadnjo ribiško družino, ki je iz morja črpala vir svojih dohodkov.

Gre za staro družino Starc z vzdevkom "Repa" iz hiše št. 112.

V starih avstrijskih listinah zasledimo Jakoba Starca, ribiča z večjo barko, ki je prispeval sedem dni *rabote* za pristan v Čedazu. Njegov sin Matija, praded gospe Slave Starc, pa je leta 1886 registriral na Luški kapitaniji svojo ladjo tipa "top", zgrajeno v Devinu leta 1879. Leta 1871 je kupil drugi top v Škednju. Nato dobimo podjetnega deda Josipa, sina Matije, ki obnavlja ladjevje in povečuje svojo floto. Leta 1903 kupi top, leta 1912 bragoc, leta 1922 veliki bragoc. V družini so imeli ponavadi po tri plovila, tudi velikih razsežnosti. Omenjeni Josip, ki je umrl leta 1945, je imel 10 otrok, preživeli so le štirje: hči Marija (r. 1907) por. Prašelj (Fajka), in trije bratje: Josip (r. 1900), Viktor (r. 1906), in Angel (r. 1909).

Marija se je poročila na Dlanjo vas, Angel pa je prerano umrl leta 1950. Po tem letu so družino sestavljali dva brata in vdova po Angelu, gospa Emilija Rupel s svojimi tremi otroki, ki so jo vsi poznali kot prodajalko rib Milko. Kot mnoge

Skica sousterja, ki sta ga postavila brata Starc Repa leta 1963;
zadnjega sta postavila leta 1966

slovenske ribiške družine so vsi skupaj sestavljali homogeno enoto, kjer je imel vsak član svojo funkcijo za izboljšanje ekonomskega stanja. V našem primeru sta brata ribarila in večji del ulova takoj prodala na glavni ribarnici v Trstu. En del pa je Milka prodala v ribarnici v Barkovljah, kjer so do srede šestdesetih let imeli svoje prodajno mesto: tu pa je Milka prodajala le nekaj dni v tednu v zgodnjih jutranjih urah, saj je šla vsak dan, tudi po prodaji rib, še prodajat rože v Trst. Popoldne pa je prodajala ribe še po vasi. Zanimivo je, da sta se okrog poldne brata Pepi in Torjo, kot so jih nazivali domačini, vračala domov iz Čedaza po strmi ribiški poti vsak s svojo "kašeto", polno sardel. Milka jih je v popoldanskih urah prodajala vaščanom Kontovela in Proseka. Večkrat se je zgodilo, da je iztržila več s prodajo teh 24 kg rib (1 "kašeta" = 12 kg) kot brata na ribjem trgu s prodajo 20 "kašet".

S čisto strokovnega vidika sta bila brata Starc popolna ribiča, ker sta poleg sardel lovila vse vrste drugih rib s *pašereli* (pasaljerami), šperuni, souterjem, gripom, vršami ter garuže-morske polže in školjke kaparocle. Poleg svojega skladišča v Čedazu, kjer sta večkrat tudi spala, sta imela še drugo leseno skladišče v Grljanu. Taka ribiška skladišča so se nahajala na peščenih plaži ob vhodu v Miramarski park vse do preureditve celotnega pristana. Od takrat sta brata še nekaj let razpolagala z zidanim skladiščem v novi strukturi.

*Torjo Repa (april 1974 - Čedaz)
konca mrežo*

Njun glavni ulov so bile vsekakor sardele, ki so jih lovili s premočrtno stalno mrežo t.i. "malajdo", kar je zahtevalo dosti truda in strokovnosti. Ker se je njuna dejavnost končala leta 1978, lahko trdimo, da sta bila zadnja ribiča, ki sta uporabljala malajdo v Tržaškem zalivu. Drugi ribiči so lovili izključno s svetilkami in obkroževalno mrežo šakalevo.

Njuna plovila so imela v povojnem obdobju italijanska imena kot Leone, Sempre avanti, Mirella, ker sta jih kupila že rabljena in je menjava imen zahtevala določene birokratske postopke, ki so bili povezani tudi z večjimi stroški. Zadnji dve pa sta imeli slovenski imeni: Bor po kraškem drevesu in Repa po domačem vzdevku. Njuni barvi sta bili barvi Kontovela: modra in bela.

Brata sta bila dobro poznana v širši pomorski javnosti, omenjali so jih tudi časopisi. Bila sta po svoje posebneža in se nista poročila. Zanimiva sta bila v starih letih, posebno ko sta se vračala z nočnega ulova in sta manevrirala ob pristanju v Čedadu. Torjo, ki je bil na krmilu, je bil polslep, naglušni Pepi pa mu je dajal komande, kako naj pristane.

DRUGE POMORSKE DEJAVNOSTI KONTOVELCEV

Življenje Kontovelcev je bilo z razliko od življenja drugih prebivalcev okoliških vasi na kraški planoti tesno povezano z morjem; zaradi tega je nujno omeniti poleg ribištva še druge njihove pomorske dejavnosti.

Kot smo že ugotovili iz katastrskih virov, so se ukvarjali s prodajo balasta. Iz tega izhaja, da so imeli velike ladje in kot Barkovljani so bili tudi *šavornanti*. Pojasniti je treba, da se je takrat pomorski promet vršil s tovornimi jadrnicami in tržaška luka jih je bila vedno polna. Prihajale so polne iz raznih krajev sveta, večkrat pa so odhajale prazne. To je bil za kapitane velik problem, ker prazna jadrnica ni mogla pluti ob močnem bočnem vetru. Prevrnila bi se, ker ni imela bočne stabilnosti zaradi pomanjkanja protiuteži v skladiščih. Od tu je izhajala potreba po ljudeh, ki so z barkami dovažali in prodajali zasidranim jadrnicam kamenje za balast. Iz italijanske besede *zavorra* se je razvila za te pomorščake popačenka "šavornanti". Ta poklic je bil v tistih časih zelo važen in je zahteval veliko odgovornost. Morali so biti dobri pomorščaki, ker so morali na zahtevo kapitana jadrnice ali pristaniških oblasti zagotoviti na sidrišču potrebni balast ob vsakem času in ob vsakem vremenu. Pomorska vlada in Luška kapitanija sta jih zelo upoštevali, saj bi brez njih pristanišče sploh ne moglo delovati.

Poleg balasta so Kontovelci prevažali tudi klesano kamenje za gradnjo pomolov v pristanišču in novih zgradb v razvijajočem se mestu.

Bili so tudi vkrcani na vojnih ladjah cesarsko-kraljeve vojne mornarice (K.u.K. Kriegsmarine) in kasneje tudi v floti italijanske vojne kraljeve mornarice.

Precejšnje število jih je služilo na preookeanskih ladjah trgovskih flot za časa Avstrije, kasneje Italije in po drugi svetovni vojni tudi na ladjah drugih držav. Nekateri so po šolanju v navtičnih akademijah postali sposobni kapitani.

Na osnovi ustnega izročila in arhivskih listin je mogoče zaslediti, da je Kontovel že za časa Avstroogrške štel veliko število potapljačev. Omenjajo se ob izgradnji Tržaške in Reške luke. Zaposleni so bili pri Pomorski vladi, ki je skrbela za vse pristane vzdolž cele obale do Črne gore. Njihova dragocena in nevarna dejavnost se je nadaljevala tudi za časa Italije, ker se je potapljaška tradicija prenašala iz roda v rod v mnogih družinah. Po vojni so sodelovali pri reševanju in odstranjevanju potopljenih ladij v Trstu in raznih drugih krajih.

Ker je sedaj tudi ta dejavnost zamrla in je poklic v tradicionalni obliki izginil, bi bilo potrebno poskrbeti za natančno raziskavo te panoge. Smotno bi bilo že sedaj zbirati slikovni in dokumentarni material ter potapljaške predmete za novo ustanovljeni Ribiški muzej Tržaškega Primorja, ki se ukvarja z vsemi pomorskimi panogami Slovencev, kjer bi hranili za bodoča pokolenja in širšo javnost tako dragoceno kulturno dediščino. Tudi v matični domovini bi se morali zavedati, da je Kontovel edina slovenska vas na celotnem etničnem prostoru, ki je gojila tako važno pomorsko dejavnost, in da je zaradi tega vredna posebne pozornosti s strani etnologov in zgodovinarjev.

Kontovelska potapljača v tržaški luki ob koncu 19. stol.